

doista zaslužuju i koliko trebaju, eda se razviju njihova sredstva produkcije.

A to je upravo bitnost ustanova, o kojima je rieč i kojih je zadaća upravo ta, da davaju zajmove tako oprezno i tako škrto, da bude do napokon moguće nadzirati njihovu porabu u stanovite svrhe, te je mučno da se dužnik neće održati u mogućnosti izplate a nemoguće, da njihove operacije budu štetne slojevima, među kojima one djeluju.

Ali niti solidarno neograničeno jamstvo, što je duša i temeljna os ovih ustanova, ne može naiti na ozbiljne posljedice. Ono obavezuje družinare, da polože cielo svoje biće, jer jedan jamči za sve a svi na jednoga, te ovo za prvi mah, zaista, ne može a da ne izgleda teško, neopredjeljeno, pogibeljno; nego stvar nam se pokazuje u drugom svjetlu čim promislimo, da se ne udružuju, da budu pripušteni vjeresiji, već samo ljudi, koji jedni druge dobro poznaju, i znadu, koliko koji valja pameću, ekonomijom, radinošću, te da se ratar poštenjak ne će sigurno udružiti već sa onima, što se odlikuju svojstvima, koja su jednaka njegovim, sa onima kojih biće i sposobnost odgovara zajmu, kakav traže — ako na sve to promislimo, iščezava sumnja, da on ne će u odlučnom časa opošteniti svoje ime te izvršiti obveze, koje je na se uzeo. U ostalome red je osobito naglasiti, da je jamčenje neograničeno samo u slovu, ali u zbiljnosti ograničeno je na neki stanoviti iznos, preko kojega nema nikakve obveze.

Možda će kogod prigovoriti, da ove ustanove, koristne i zgodne za druge zemlje, ne će se kod nas isto tako moć primiti bilo radi različitih naših osobitih prilika obzirom takodjer na vaspitanosti, bilo radi čudi našega naroda, bilo što duh udruživanja nije još kadar da razvije kako se hoće odgovornost pojedinaca, dotično radi izrazitije ali prirodne protivnosti upravo protiva solidarnosti te radi nepovjerljivosti koja vlada među našim ratarima. Ovi prigovori izgledaju sasvim naravski i ja ih podpuno priznajem, te sam zbog toga malo prije kazao, da je vrlo mučna zadaća, ovdje kod nas oživotvoriti koristne i prikladne vjeresijske zadruge; ali ipak ne mogu, da povjerujem, da su seoske blagajnice povlastica rajskih pokrajina, Tirola, Donje Austrije, Moravske, Štajerske, Mletačke pokrajine, Lombardije, u jednu rieč svih onih zemalja, koje su ovaj čas u cvietu; mislim pače da nam one predstavljaju onu formu vjeresije, koja za naš ratarski stališ zaslužuje najtopliju preporuku, te, kako pravom tvrdi vrlo vriedni Dr. Srećko Karaman, najvatreniji i najzanešeniji zagovaratelj zemljišne vjeresije u Dalmaciji, zajmovne blagajnice po Raiffeisen-ovom sistemu pružaju najbrži i najuspješniji liek za odveć nevoljne prilike našeg poljodjelstva. Jedina stvar što može zbi-